

Elmer István

Vulkánfíber bőrönd

Kedden délután fölkerestem a Pilvax Kávéházat, nem azért, hogy forradalmat robbantsak ki, egy-két pohár sör után az asztal tetejére ugorva, sokkal inkább azzal a lánnyal akartam találkozni, akit szerettem. Már két napja tudtam, nem vettek föl az egyetemre. Hétfő reggel, postás, pecsétes, nagyalakú boríték: helyhiány miatt elutasítva.

Bőgtem volna, de olyan szépen süttött a nap, és később az ízletes ebéd eltántorított mindenféle meggondolatlanságtól. Forradalom tehát nem. A lány igen. Rövid szoknyában, kötött pulóverben, ahogyan az én időmben szokás volt. Az én időmben... mikor is? Akkor minden más volt. Leginkább én, s ez magával hozta a többit. A legkopottabb farmeromat öltöttem magamra, de csak ma fogalmazom így, akkor beugrottam a nadrágomba, bő inget gyűrtem bele, és ettől megelégedett lettem.

Pedig piszokul el voltam keseredve. Ha vastag, nagyalakú boríték: semmi remény. Visszaküldik valamennyi papirost: érettségi bizonyítványt, jelentkezési lapot, önéletrajzot, erkölcsi bizonyítványt. Fene megette az egészet! A következő héten jöhet a katonai behívó. Viszont ha vékony kis boríték, csak annyi: örömmel közlik, fölvettek, a továbbiakról majd később... akkor nyugodtan lehet nyaralni.

Nagyalakú boríték, amikor pedig úgy készültem rá. A kollégiumban az érettségi napját megelőző éjszaka tanáraink nem engedték nézni a futball-világbajnokságról a közvetítést, pedig az olaszok játszottak a brazilokkal. Aludnunk kell, kipihenni magunkat életünk nagy napjára! Az egyik nap barátommal kilógtunk a kollégiumból, csak azért, hogy megmutassuk, mi, negyedikesek még ezt is megtehetjük. Este a városban, hogy bele vessük magunkat mindenbe!

Azután esni kezdett, behúzódtunk egy fedett autóbuzsmegállóba, de mivel semmi máshoz nem kezdhettünk, hát memoriterekben beszélgettünk. Tamás azt mondta: "Sűrűsetét az éj, dühöng a déli szél..." mire én válaszoltam: "Még jöni kell, még jöni fog, egy jobb kor..."

Az álmoságtól majd leestünk már a padról. Visszaszöktünk a kollégiumba, ám addigra minden ajtót bezártak. A tomaterebben bebújtunk az egymásra dobált ugrószőnyegek közé. Átkozott hideg lett, a kemény szőnyeg feltörte az oldalunkat, de csak neveltünk: mindegy, melyik tételt húzzuk!

Igy nem csoda, hogy amikor kézbe vettem a cédulát, csak végigfutottam a címen, és ezzel befejeztem a fölkészülést. Kérdezték, miért nem jegyzetelek? Főlöszlegesnek tartottam leírni azt, amit úgyis tudok. És egyébként is, jó lenne sietni, a délelőti folyamán megisméllik az éjszakai mérkőzést a televízióban.

Egy egész hónapig szerelmes se voltam. Nem azért mondom, hogy azt higgyék, aszténias stréber vagyok, akinek könnyű nem szerelmesnek lennie. Tanulhattam volna persze többet is, az ember mindig tanulhat többet, de biztos állíthatom, nem voltam rosszabb a fölvételin a társaimnál.

Erre kapom a nagyalakú borítékot. Föl se bontottam, egy esőcseppel kellett megbirkóznom, hogy letöröljem az arcomról. (Nem is esőcsepp volt ...)

Összegyűrtem a borítékot, az asztalra dobtam. Kibámultam az ablakon. Azt hittem, beköszöntött az esős évszak, mert az arcomat előntötte a nedvesség.

Mit tagadjam, kegyetlenül elkeseredtem. De nem erről akarok beszélni, hanem arról a piros szájú lányról, akihez igyekeztem. Azt mondják, minden lánynak piros a szája. A barátom nevetett rajtam, amikor az első randevű után találkoztam vele: "Na, milyen?" "Olyan piros száju."

Tényleg piros szája volt. Az ő piros szája azonban különbözött minden más lány piros szájától.

Közben a Pilvax felé tartottam. Az ingem fél mellmagasságig kigombolva, mert az olyan férfias, gondoltam, és éreztem, egy-két izzadságcsepp gurul végig a testemen.

Amikor találkoztunk, és beszélgetni kezdtünk volna, Editnek elakadt a hangja. Csak suttogni tudott, mire mondtam, ne erőltesse, elég, ha ülünk egymással szemközt. Körülöttünk serény pincérek bukszusbokrokot kerülgettek a kerthelyiségben. "Ne erőltess, elég ha ülünk, és csak úgy vagyunk." Szorongattam a kezét, nevetett, mondani akart valamit, szájára tettem a kezem, és nem kellett több. Elvégre megérdemlek ennyi boldogságot, még ha nem vetek is föl az égvetemre.

Megnéztem a meceset, nyakkendőben, érettségiző öltönyben, s csak miután a brazilok megnyerték a mérkőzést, mentem be a hálóba és öltöztem át. A hatalmas hálóteremben ágyak, a lehúzott ágynemű, párnák, takarók, nyers színű matracok egymáson, kilátszott a sodrony sűrű szövése.

Valamennyi ablak nyitva a hosszú, kövezett teremben, amely most utoljára volt az otthonom. Kigomboltam a zakómat, az ingemet, megoldottam a nadrágom, és cipőstől végigdobtam magam az ágyon: hát ez is véget ért! Láttam a mennyezetet, a csámpás ajtajú, falnak tolt ruhásszekrényeket, a sarokban a hangszórót, amelyből éveken át előömlöttek a dallamok, és mi fiúk vágyakozhattunk, amire csak akartunk. Mindegyikünknek volt elképzelése a boldogságról, még ha nem beszéltünk is róla egymásnak. Ami persze majd akkor jó el, igen, attól a naptól kezdve, hogy végigvetjük magunkat érettségi után a félig összecsomagolt hálóban. Már csak mi voltunk a kollégiumban. A többieknek június első napjaiban véget ért a tanév, így legalább nem rohángásztak az éretlen, pattanásos arcú szecsák a folyosón.

Az udvar, azon túl a tornaterem épülete. A Gagarin park a magas kőkerítés mellett húzódott meg. Gagarin föllövésének napján készült el, azért kapta ezt a nevet. Ha amerikai vagy francia űrhajós repült volna, akár egy eldobott kő a világűrben, lehet, a hős donyECKI bányászokról nevezik el a parkot. Hogy miért hősök? Valamiért bizonyosan, ami növelheti a kommunista hevületet és öntudatot.

Én nem politizáltam. 1961 április tizenkettedike számomra Gagarintól függetlenül azért emlékezetes, mivel Sarkadi Imre, akinek az egyik fényképen hatalmas homloka szinte kibukik a kétdimenziós ábrázolásból, ezen a napon zuhant alá Kondor Béla festőművész ötödik emeleti lakásának ablakából. Hogyan került oda és mit érzett? Ez sokkal jobban foglalkoztatott a világűr meghódításánál. Különösen, hogy Gagarin földet érése után egy szovjet politikus – a nevére már nem emlékszem – ország-világnak kijelentette: Fönn jártunk az űrben, és nem találkoztunk vele. Isten tehát nincs!

Ilyen mondatok után talán érthető, ha korán leszoktam a politizálásról, még azelőtt, hogy rászoktam volna. És egyébként is: a Gagarin park csupán annyiban érdekes, amennyiben a rózsabokrok és ki tudja, miféle botanikai csodák között kóboroltam, két lábon járó, varakozó álmaimmal: majd ha leérettségizem, majd ha kikerülök innen!

Az utca ott dagadt a fal mögött. Vacsora után, az esti szabad időben rótt sétáim alkalmával úgy éreztem odakinn minden rám vár! Miért ne lenne így? Különböztetetlen bármi. Amióta a lelkigyakorlaton, az épület egyik eldugott sarkában rájöttem a panteizmusra, ez volt a legnagyobb filozófiai fölfedezésem: a világban minden tőlem kaphatja meg az értelmét.

Amikor a gondolatmenet végére értem, rohantam Vendel atyához, hogy beszámoljak neki a filozófiatörténet fantasztikus pillanatairól. Vendel atya végighallgatott, majd norvégmüntás pulóverében, laposan homlokába simuló haját megigazítva elmagyarázta nekem, hogy a panteizmus, a homocentrikus világgép szubjektív idealizmussal jellemezhető dicséretes, ámde korántsem annyira eredeti eredményére jutottam.

Mégsem éreztem megbántva magam, sőt: némi büszkeséggel töltött el, hogy Vendel atya gondolataimat ilyen nagyszerű görög-latin kifejezésekkel illette. Ha közben némi szorongást éreztem, csak azért, nehogy észrevegye rajtam az atya, gondolataimmal akaratomat kívántam kicsempészni a kollégium falai közül.

Az érettségi régen már, több mint egy hónapja. A Pilvax Kávéházba igyekszem, ami így nagyon előkelően hangzik. Majd odaérek, és Edittel ülünk egy sör mellett, ahogyan ilyenkor lenni szokott. "Jól van ez így."

Órákkal később, hogy csak néztem Editet, beszélgetni nemigen tudtunk, minek is, a lány feszengeni kezdett, és azt susogta: "Kinéznek bennünket, ha nem rendelünk még valamit." – „Menjünk? Nekem mindegy, jó ez így” – feleltem, és amint a pohár szélére száradt sörhabet néztem, örültem, hogy rátaláltam erre a mondatra: "Jól van ez így." Úgy éreztem, valóban jól van.

Az egyetemi fölvételi vizsgán néhányunkat, lehetünk vagy öten, a végére hagytak, pedig a névsorban korábban következtünk. Amikor ránk került a sor, szünetet rendeltek el (azt gondoltam, ebédelni mennek a tanárok), majd jó félóra múlva egy új bizottság fogadott bennünket. Próbáltam kérdezősködni: miért van ez? Az egyetemisták vonogatták a vállukat, de láttam a tekintetükön, tudnak valamit. Végre az egyikük megszánt és azt mondta: kérdezzem meg a többieket, hol érettségiztek!

Megszólítottam egy vékony arcú, sápadt, az alkalomhoz illően ijedt képű fiút. Közölte velem, ő a piarokhoz járt Kecskemétre, a másik pannonhalmi diák volt. Nem érdeklődtem tovább. Megértettem mindent. Én frankás diák voltam, szóval valamennyien egyházi középiskolából jöttünk. A kedvünkért összeült fölvételi bizottság elnöke pedig maga az egyetemi párttitkár – súgta meg valaki.

Erre rövidesen én is rájöttem, amikor beléptem a terembe. Még le sem ültem a székre, amely színpadias módon, mint egy stadionban fölállított villamosszék, szemben árválkodott a tömör tudós-tekintet hadsereggel, az elnök máris rámripakodott: – Mondja, mi végett vagyunk a világon?

Tudtam én, persze hogy tudtam, nem a kis katekizmus óra kezdődik, és mivel a további sorsomról volt szó, általános szociálhumanista dumába fogtam: hogy a munka, a közösség, a haladás – "ami belefér, nyomni a süketet!", ez járt a fejemben, s közben naív, mit sem sejtő polatúrát öltöttem magamra. Az elnök az ujjai között forgatta a hamutartót, s amikor már a nagy

közösségért internacionalista módon folytatott világméretű, evolucionista veretű szociálfejldési eszménél tartottam, elvesztette a békétűrését, és leintett.

“Na ez elég! Azt mondja meg nekem, hogy olyan következetlen embernek, mint Krisztus, hogyan hiheti az eszméit?” Mire én közöltem, Krisztusról sok mindent hallottam, de hogy következetlen lett volna, még nem. Az elnök elmagyarázta: “Egyszer kijelentette, ha megdobnak követ, dobd vissza kenyérrrel, másszor pedig korbáccsal hajtotta ki a kufárokat a templomból.”

Valóban, adtam neki igazat, az evangéliumok mintha beszámolnának erről. Azért nem voltam teljesen biztos a dolgomban, mivel Krisztussal sajátos, hogy úgy mondjam, különös (nem lukácsi értelemben vett) viszonyom alakult ki az évek során. Nem tudtam, miért érdekelné ez őket. Hiszen magamnak sem nagyon tudok istenhitemről beszámolni. De – tettem hozzá immár hangosan – “nem hiszem, hogy a szöveggörnyezetből kiragadott megállapítások önkényes egymás mellé helyezése megfelel a tudományos kritika és legkevésbé a legegységesebb emberi tisztesség szabta követelményeknek.”

Az elnök ekkor olyan mozdulatot tett, mintha játékszerét, a hamutartót el akarná dobni, mondjuk éppen felém. Még hozzátettem: – “Egyes urak munkáiból, melyeket az elnök úr bizonyára behatóan ismer, egymás mellé tudnék helyezni olyan kiragadott mondatokat, amelyek együtt nem nyújtanak éppen gusztusos élményt.”

Ezek után tételem részletezésére – a nyugatosok és a háború – már nem is voltak kíváncsiak. Mondták, kimehetek, majd értesítenek.

Ettől a perctől fogva megint nyugodtan szerelmes lehettem.

Bízam a sikerben, hogy szeptembertől egyetemista leszek. És erre: nem!

Egyfolytában arra gondoltam, mit felejtettem ki a tételből? Melyik szempontot nem vettem figyelembe? Egy napon szülő- és nevelővárosom utcáján összefutottam volt tanárossal. Logott az orrom, még az esti Illés-koncert plakátját sem vettem észre. “Nem vettek föl.” Szégyelltem magam a sikertelenség miatt. Lejáratom az iskolát, nagy nulla vagyok, értéktelen senki, aki még egy vacak egyetemi fölvételin sem tud megfelelni.

Alig mertem a frankás szerzetes szemébe nézni. De ő vállamra tette a kezét, és ez a kéz akkor nagyon jólesett. Pedig nem szerettem, ha csak úgy megérintenek. “Ide figyelj, fiú! Van egy emberem az egyetemen. Többet nem tehet, de üzeni: válassz magadnak más pályát! Ferences diák múltaddal soha nem vesznek föl.”

Ezt az arcot, ezt az embert ma is látom. Néhány szavától megnyugodtam, a végén elnevettem magam, és elmondtam: “Atyám, szerelmes vagyok egy lányba!” “Jól van fiú!” – és még egyszer megveregette a vállamat a Széchenyi tér sarkán. Ma is szeretek arrafelé jámi.

“Jól van fiú!”

Edittel néma szerelmesen ültünk a Pilvaxban. Már semmit nem akartam mondani, tudómba szorult valami nagy mámor, valami nagy nyugodt érzés, amitől nem szégyelltem az arcom a sikertelenség miatt. És ha mondatban gondolkodom, a mondat eképpen nyilatkozik meg: “Jól van ez így!”

Frankás diák voltam. Nem tudom miért, a ferenceseket így nevezték a városban. Kollégiumban laktam, és minden évben ugyanazzal a vulkánfíber bőrrönddel vonultam be szeptember elején, júniusban pedig belegyömöszöltem a holmimat, amit addig az ágy alatt tartottam, csak úgy odavetve, és ugyanúgy, ahogyan jöttem, vonultam haza a nyári szünetre. Nem igaz, hogy ugyanúgy. Közben eltelt egy esztendő, egy tanév. A bőrrönd, közönséges barna vulkánfíber, nem

változott, én annál inkább. A bőrönd évről évre őrizte a maga elhasználtságát, hol itt, hol ott horpadt fedelét.

A bőrönd... kívül émeélyítően taszító barna, belülről csíkos vászonhuzattal borítva. Szégyelltem az ütött-kopott jószágot, mégis a bőrönd, a vulkánfíber az egyetlen, ami gazos csokorra kötözi össze bennem az időt. Szeretnék néma lenni, mint velem szemközt Edit, csendes és szótlan, hogy még véletlenül se hazudjak az odavetett szavakkal.

Őrült boldogok voltunk az érettségi banketten: hát sikerült, túl vagyunk rajta! A városban ünnepeltünk, éjtélíig kaptunk kimenőt kollégiumi életünk utolsó napján, első ízben a négy év folyamán. Óriási murit csaptunk! Hogyne, amikor erre vártunk négy esztendeje! Fölnőttünk, most már minden előttünk. Bármit elérhetünk, nincs lehetetlen!

Editet szeretni nem volt nehéz. Tizennyolc éves korban minden lány – különösen Edit – csodálatos. Minek elrontani ezt a délutánt? Nem mondtam el neki a keserves hírt. Eleinte szándékosan tartózkodtam attól, hogy kudarcom főlemlegetésével szomorúságot okozzak neki. Szégyelltem magam.

Később ez a téma Edit mozgalmasan karesú látványa hatására kimaródott a gondolataim közül. Talán a pincér is nevetett azon, mennyi ideig tartottam Edit kezét az enyémbé zárva, összeizzadva a szorítástól. Tartani a kezét! Edit a fővárosban élt, ezen a napon is a kedvéért utaztam oda ötven kilométerről. Fogalmam nem volt, hogyan alakul tovább a kapcsolatunk, azon kívül, hogy Edit nélkül nem tudtam már semmit elképzelni.

Fogtam a vulkánfíber bőröndömet, és elindultam a kollégiumból, utoljára. "Utoljára" – mondtam, de nem ismertem se ennek a szónak, se más efféle túlzásoknak – utoljára, soha, mindig – jelentését.

Pokoli meleg júniusunk volt 1970-ben, és én a bőrönddel kiléptem a kolostorépület vastag falai közül a szabadba. "Rendben van, fiú!" – biztattam magam. "Hát akkor gyerünk!"

Ilyen egyszerű volt minden. Egyszerű, magától értetődő. A nyári szünetre szétdobált hálóteremben még utoljára cipőstől hanyatt dobva magam az ágyon meghallgattam néhány Beatles- és Paul Anka-számot. Örömben sírhatnékom támadt. Minden színadiasságot megengedhettem magamnak. Az örült szenvedély a számok alatt, az örült szerelem – crazy love – volt a valóság. Amikor kellőképpen kiélveztem ennek hatását, térdemmel ránehezedtem a bőröndtetőre, mire bepattant a zár. És elindultam.

A rám váró jövőnek nincs dátuma. Az ember egyébként sem így kérdez. Ami biztos: így esett 1970 nyarán, s nem tudtam még, miféle összefüggéseket fedezhetnek föl a világból, miközben a Bottyán utcai kollégium épületéből a Mini presszó mellett, a postaépület előtt, amelynek bélyegzőpárna szagában rejtegett egy város története, lapos arcú emberek és csillagos szentháromság szobrok között el nem értem a Lőrincz utcába, amit egyesek, nem tudom miért, Mártírok útjának emlegettek.

A bőrönd idétlen és nehéz volt. Szégyenkezés nélkül ejtettem le az előszobában. "Hát hazajöttem."

Ilyen prózaian történt. És nem érttem, milyen örömtől párasodnak be családtagjaim szemüveglencsái. Mintha elérzékenyülésükben titok lett volna. Titkaink tehát valamiképpen közösek. De akkor én ezt sem érttem.

Az egyetemi fölvételi után sört ittam, aznap még semmit nem ettem, ellenben sokat izgultam. A sör gyorsan elbódított, a Dunát hámultam és a jövőről, valami sikeres életpályáról képzelegtem. Minden egy volt, kellemes közérzetbe csomagolva. Emlékszem, meleg levegő

füjt a folyó felől, műanyagszálas ingembe beleizzadtam, de mit bántam, oda se hederítettem.

Anyám esténként megkérdezte, hová megyek. "Schová" – feleltem, és elindultam. Tényleg nem mentem sehová, csak úgy el. Amikor fölutaztam Budapestre, Edithez, mindig megmondtam. Miért ne? Teljesítettem, amit kellett. Akkor még dehogyis gondoltam...

Talán azon a keddi napon Edit megérezte valamit? Azért némult el? Soha nem fogom megtudni. Végül, bárha azt éreztem, jól van ez így, csak kiböktem: "Nem vettek föl." Emlékszem, hogyan terelődött erre a szó. Edit suttogó hangon azt kérdezte: "Koleszt is kaptál, vagy albérlésben fogsz lakni?"

Megmondtam. Talán nagy marhaságot követtem el. "Nem vettek föl." Még ültünk egy darabig. Edit, úgy éreztem, nem tartotta méltónak, hogy azt mondja, őt fölvevették. Ez csak természetes. Az volt a benyomásom, végigmért, mint azelőtt soha.

Ezután valahogy úgy alakult, Edittel többé nem találkoztam. És a nyárnak is vége lett. Anyám, ha olyan kedvében volt, rágta a fületem: "Itt a szeptember, kezdened kell valamihez!"

Én pedig álltam otthon a középső szobában, és az ablakon át néztem az idő múlását. Vasárnap délután volt, ömlött az eső odakinn. Kora délután, esti szürkületben anyám a rádiót hallgatta: Ave Maria hegedű és zongora hangon (a villámlástól reseggett a készülék), Weber Esz-dúr szonáta.

Anyám az erős zápor szüneteiben megkérdezte tőlem, félve, mégis szinte már erőszakosan. "Mi lesz veled?"

Nem tudtam, a katonaságot akartam elkerülni, ez járt a fejemben. Ömlött az eső, azt kívántam, esne még jobban. Villámlana és dörögne még nagyobbakat. Ne legyen vége! Ameddig tart a vihar, minden rendben. A nagy rendtelenséget, a szomorú, szélesen elterülő unottságot elfedte az eső, és megint olyan volt minden, mint abban a világban, ahol régebben már jártam, de azután hirtelen eltűnt valahová.

Verte a szedret az eső a fáról. A lila gyümölcsök becsapódtak a földre, színes pacnik folytak szerte belőlük. "Pakolnod kellene." Anyám ágyneműt vett elő a szekrényből. "Ez kell?" – kérdezte, kezében tartotta a vastag szövetet. "Ez még damaszt, azokból az időkbel!" Hogy nem válaszoltam, letette az ágyra, ahol már ingek, zoknik, törülközők sorakoztak. "Midet kell még kivásalni?"

"Mi ez?" – talán hangosan kérdeztem, annyira elcsodálkoztam és elszomorodtam. Anyám azt hitte, a zenére gondolok, az egyre sűrűbb resegésre. "Villámlás, már fejünk fölött a zivatar!"

Kihúztam a televízió antennáját – Budapest típusú készülék 1960-ból. De bármit tettem, egyre nem értettem, miért sikerült másnak, nekem pedig nem.

Az ágyra pillantottam. A vulkánfíber bőrrönd üresen tárta szét magát, nyitott fedéllel, horpadt, ütött-kopott nyomorúságával; a belső vászonborításon jól látszottak a sárga, bizalmatlan színű pecsétek: a beázások nyomai. Valaki, valamikor a vulkánfíberrel az esőben... Talán éppen annyira esett, mint ma? Pattogtak a rizsszemek a vastag, impregnált kartonon, de rövidesen utat találtak befelé. S ha hosszú volt az út, hosszú és menekülő, céltalanul csak menekülő, átázott, megpuhult a bőrrönd teteje, magába vette a vizet, elszivacsosodott.

Ki lehetett, hová tartott?

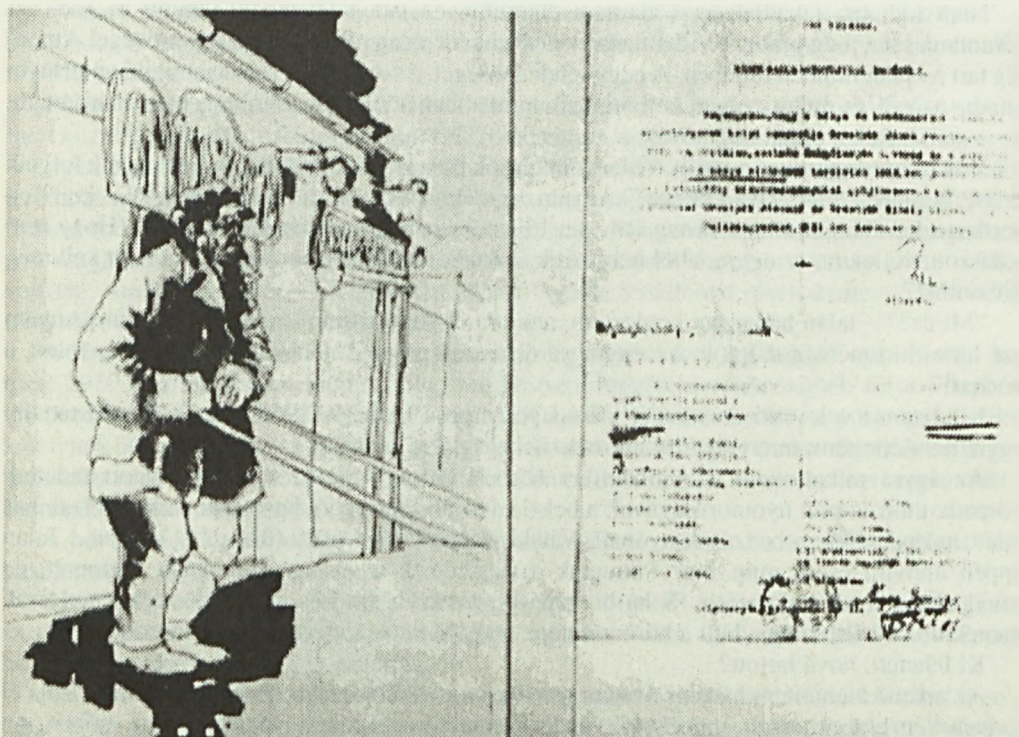
Az apám? Nem, nem hiszem. Ő nem tett ilyesmit. Akkor nagyapám? Igen, talán ő. Róla el tudtam képzelni a hosszú, menekülő, vándorló, kitaró caplatással megtett utat az esőben. Az idomtalanul nagy bőrrönddel mintha egy soha meg nem könnyebbedő terhet cipelne. Biztosan

kalapot viselt akkor is, s megérkezéskor, ha egyáltalán megérkezett valahová (vagy csak úgy hitte, megérkezett), még az ajtó előtt lesuhintotta róla a vizet.

Hová tarthatott? Honnan érkezett? Talán soha nem tudom meg. Néztem a fakó vízfoltokat, s már nem is a bőröndöt, csak a vízfoltokat és a nagyapámat láttam, s valami hosszú, ostoba, értelmetlen utat.

Közben elállt az eső. "Most már igazán pakolnunk kell" – mondta anyám. Összekészített ruhaneműimet belerakta a bőröndbe. Nagyapa magával cipelte az egész úton, gondoltam. Segítettem anyámnak, minél hamarabb legyünk túl rajta. Olyannyira telepakoltuk a bőröndöt, hogy a végén nem csukódott a fedele. Erre rátérdeltem, leszorítottam, s akkor hirtelen egy kis fájdalom nyilallott belém, ami azóta, azóta sem múlt el.

A záruk pedig halkán kattanva becsukódtak.

Szujó Zoltán Levéltári jegyzetlapok VI – lütrográfia